

УДК 72.012.8

Новік Г.В., асистент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ВІДПОВІДНО ДО ІСТОРИЧНИХ ЕПОХ

Анотація: На основі історичного підходу у дослідженні формування інтер'єрів будівель навчально-виховних закладів виявлено, що форми навчання і очікувані результати освіти і виховання в різні історичні епохи позначалися на формах організації навчального процесу, у тому числі на формальних ознаках навчальних приміщень. Показана закономірність сучасної тенденції до деформалізації шкільного середовища відповідно до компетентнісної парадигми навчання.

Ключові слова: освітній процес, освітній заклад, форма навчання, інтер'єр, історичний підхід

Постановка проблеми. Кожне суспільство на будь-якому великому етапі своєї історії створює особливу систему виховання і освіти як один з основних напрямків культури для відтворення основних носіїв і споживачів сформованого способу життя, виробництва і культури, які повинні вирішувати виникаючі перед цим суспільством завдання. К.Д. Ушинський зауважував: *"в основі особливої ідеї виховання в кожного народу лежить, звичайно, особлива ідея про людину, про те, якою повинна бути людина за уявленням народу у певний період народного розвитку. Кожен народ має свій особливий ідеал людини і вимагає від свого виховання відтворення цього ідеалу в окремих особистостях"* [7, С.228].

Інтер'єр школи є загальним культурним тлом життя школяра і шкільного колективу, просторово-предметне середовище навчального закладу здатне стимулювати або гальмувати активність дітей, сприяти в певній мірі успішності розвитку людини та визначати міру позитивності її соціалізації у виховній організації.

Історичний підхід стосовно розвитку шкільного інтер'єру дозволяє прослідкувати як змінювалися навчальні заклади у зв'язку із затвердженням одних суспільних ідеалів і відмовою від інших і таким чином виявити особливості та тенденції їхнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичному дослідженню форм навчання та відповідним очікуваним результатам освіти присвячена

значна кількість наукових праць вчених – істориків, педагогів, психологів [1, 3, 6, 7]. Шкільні будівлі вивчалися істориками архітектури [2, 4]. Але питання взаємовпливу інтер'єрів приміщень навчальних закладів і форм навчання, застосованих суспільством для виховання потребуваного ідеалу особистості, або не розглядалися взагалі, або розглядалися недостатньо.

Формулювання цілей статті. На основі історичного підходу у дослідженні вітчизняного та зарубіжного досвіду формування інтер'єрів будівель навчально-виховних закладів з'ясувати взаємодії інтер'єрного середовища навчальних закладів та очікуваних результатів виховання та навчання, що склалися в різні періоди історії.

Основна частина. В результаті аналізу історичного розвитку шкільних будівель виявлено, що форми навчання і очікувані результати освіти і виховання в кожену епоху позначалися на формах організації навчального процесу, у тому числі на формальних ознаках навчальних приміщень (табл. 1).

Таблиця 1

Шкільні будівлі в процесі історичного розвитку

Час	Тип особистості	Форма навчання	Характер шкільної будівлі та інтер'єру	Ілюстрація
1	2	3	4	5
<i>Стародавній світ (Египет)</i>	Небагатослівна слухняна, стійка до ударів долі людина.	Індивідуальна	Школи при храмах	
<i>Антична Греція з VI ст. до н.е.</i>	Формування гідного члена поліса — громадянина і воїна — шляхом його гармонійного духовного, морального та фізичного розвитку.	Індивідуальна (пізніше індивідуально-групова)	Початкова елементарна школа, для яких не було спеціальних приміщень Гімнасій. Головною частиною і композиційним ядром їхніх будівель був прямокутний замкнений перистильний двір, в який виходило декілька приміщень	

1	2	3	4	5
<i>Давній Рим</i>	Сильний, релігійний і відповідальний громадянин	Індивідуальна а пізніше індивідуальна о-групова	Спеціальних шкільних будинків не було, звичайно наймали приміщення в приватному будинку. Дуже часто такі школи не мали критих приміщень, заняття проходили на відкритому повітрі в міському саду або на міській площі.	
<i>Середньовіччя</i>	Ідеалом середньовічного виховання є відмова від всебічно розвинутої особистості епохи античності, формування людини-християнина.	індивідуальна о-групова	Монастирські та церковні школи, по своїй подібності і плануванню були близькі монастирям: основні (великий учбовий зал, капела) і побутові (трапезна, кухня, спальні) приміщення були згруповані довкола двору, оточеного критими галереями Пізніше – гільдійські і цехові, для яких будувалися невеликі одноповерхові будівлі з декількома класами	
<i>Відродження</i>	Тип особистості рішучої, упевненої, ініціативної, відповідальної, здатної до служіння суспільству і досягнення життєвого успіху.	індивідуальна о-групова	Школи гуманістів Для широкого загалу організаційно школа не змінилася. Існували монастирські, міські школи, латинські школи підвищеного типу (колегіуми, гімназії)	
<i>Новий час</i>	Людина, здатна осягати світ у його цілісності, роблячи із цього практичні висновки.	Колективна Поява класно-урочної системи	Використовувались традиційні композиційні рішення шкільних приміщень	

1	2	3	4	5
<i>XIX ст-Поча ток XX ст.</i>	Становлення національних систем освіти у найбільших країнах Європи і США Становлення альтернативних освітніх систем	Класно-урочна. Паралельно відбувався пошук нових форм навчання, що розвивають активність школярів у їх самостійній навчальній роботі.	Поряд з традиційними композиційними рішеннями для шкіл альтернативних систем освіти будувалися власні шкільні будівлі (Р.Штайнер, М.Монтесорі, Д.Дьюї), зовнішній вигляд, планувальна структура та інтер'єри яких відповідали особливостям новаторського освітнього процесу	 <small>Montessori-school te Den Haag (de eerste hier te lande).</small>
<i>II полов ина XX ст.</i>	У багатьох країнах йде реформування національних систем освіти відповідно до зміни парадигми навчання	Творча особистість, готова до вирішення складних проблем у різних областях діяльності	Експериментальні компактні будівлі з вільним плануванням що відповідала б всім вимогам педагогічного процесу, основні цілі якого полягають у інтелектуальному і моральному розвитку особистості.	

Метою освіти в античній Греції було виховання гармонійної всебічно розвинутої особистості, а навчальне середовище відрізнялося природністю та природовідповідністю. З відмовою від цього ідеалу, починаючи з епохи Середньовіччя, коли результати освітнього процесу почали вбачатися у вихованні людини-християнина, навчальне середовище ставало все більш формалізованим. Відродження — епоха, з якою пов'язане придбання немислимої досі свободи як у виробничих, так і в позаекономічних відносинах, у всьому способі життя. Воно стало й спробою нової, гуманістичної освіти, виховання особистості, що докорінно відрізнялася від феодално-середньовічного зразка. Проблеми освіти становили найважливіший компонент філософських систем гуманістів, їх педагогічна діяльність наповнила середньовічну освіту новим змістом, але для широкого загалу організаційно не змінила її.

У Новий час новий ідеал особистості передбачав формування людини,

здатної осягати світ у його цілісності, роблячи із цього практичні висновки. З цього випливала необхідність ширшого розповсюдження освіти, відповідно у більшості розвинутих країн Європи, у США, та в Російській імперії склалися національні державні системи освіти.

В Російській імперії за основу була взята пруська система освіти, націлена в першу чергу на підготовку до вступу у вищі навчальні заклади. Її ціль — відбирати з числа учнів невелику кількість лідерів для зростання майбутньої суспільної еліти, загальну масу виховувати для служіння еліті, а з інших — ненавчальних — готувати робітників. У той час виникли уявлення про зведення школи, як про самостійний вид суспільного будівництва, склалися і відповідне планування класів, характер навчального інтер'єру, тип учбових меблів, що зберігся та укріпився в часи СРСР. Одночасно з розквітом класно-урочної системи був досягнутий максимум формалізації навчального середовища.

Як реакція на формалізацію освіти у деяких європейських країнах та США паралельно складалася система альтернативного навчання (зокрема, авторські концепції Д. Дьюї, Ф. Паркера, М. Монтесорі, Р. Штайнера). Принципу обов'язковості навчання тут протиставили відкриту і гнучку організацію освітнього процесу на основі мотивації дітей і створювали відповідну організацію навчального середовища.

На території України у той час відбувся короткий експериментальний період проектування шкільних будівель, що відповідали функціональним вимогам лабораторно-бригадного (проектного) методу навчання. З відмовою від спроб застосування альтернативних методів навчання отримали розвиток принципи типового проектування, засновані на традиційному формальному підході до освіти. Попри складність архітектурних композиційних взаємозв'язків, типова школа втратила виразність, багатозначність. Шкільні інтер'єри радянських часів загалом відповідають поняттю «типовий»: уніфікованій методиці викладання, стандартним робочим програмам та підручникам відповідали уніфіковані класні приміщення, навчальні меблі, оздоблювальні матеріали та наочне оформлення.

У другій половині ХХ ст. у світовій школі почалися процеси реформування освітніх програм для того, щоб зробити навчання відповідним до нових цілей виховання – формування в учнів системи компетенцій [5], шкільні будівлі та інтер'єри відбивали гнучку організацію навчального процесу,

впроваджені педагогічні інновації і вплив застосування технічних засобів навчання.

Висновки. В результаті аналізу історичного розвитку шкільних будівель виявлено, що форми навчання і очікувані результати освіти і виховання в кожному епоху позначалися на формах організації навчального процесу, у тому числі на формальних ознаках навчальних приміщень, проявляючи закономірну тенденцію до деформалізації шкільних інтер'єрів відповідно відходу від диктату класно-урочної системи і з поступовим утвердженням вільного розвитку людини як очікуваного результату виховання та навчання. Нові методики навчання, які з'явилися у педагогіці та психології у ХХ ст. і активно розвиваються зараз, спрямовані на розвиток у дитини нестандартності мислення, креативності, комунікабельності, ініціативності, вимагають нових підходів до дизайну інтер'єрів шкільних приміщень. Сучасне шкільне середовище має відповідати «компетентнісній» парадигмі навчання. Результати дослідження можуть стати основою для пошуку оптимальної планувальної організації та оформлення дизайну інтер'єрів сучасних середніх навчальних закладів.

Перспективи подальшого дослідження пов'язані з вивченням можливостей застосування елементів національного стилю в дизайні для створення навчального середовища, відповідного вихованню сучасного суспільного ідеалу людини.

Література

1. *Боденко Б.Н., Боденко Л.А.* Педагогические условия общекультурного становления школьника в образовательной среде. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. – 93 с.
2. Всеобщая история архитектуры: [В 12 т.]. – М.: Стройиздат. – Т. 10. – 1972. – 592 с.
3. *Джурицкий А.Н.* История педагогики: Учеб. пособие для студ. педвузов. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
4. История советской архитектуры (1917-1954 гг.): [Учеб. для archit. спец. вузов] / Н. П. Былинкин, В. Н. Калмыкова, А. В. Рябушин, Г. В. Сергеева ; Под ред. Н. П. Былинкина, А. В. Рябушина 256 с. ил. 25 см 2-е изд., перераб. и доп. М. Стройиздат, 1985. – 255 с.

5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Электронный ресурс]: Интернет-журнал «Эйдос». <http://www.eidos.ru>. – назва з екрану.

6. Слободчиков В.И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры// Новые ценности образования: культурные модели школ.- Вып. 7. Инноватор Bennett Colledge. – М., 1997.

7. Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании // Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: В 6 т. Т. 1/Сост. С.Ф. Егоров. – М.: Педагогика, 1990. – 416 с.

Аннотация

Новик А.В. Формирование среды образовательных учреждений соответственно историческим эпохам. На основе исторического подхода в исследовании формирования интерьеров зданий учебно-воспитательных учреждений обнаружено, что формы обучения и ожидаемые результаты образования и воспитания в различные исторические эпохи сказывались на формах организации учебного процесса, в том числе на формальных признаках учебных помещений. Показана закономерность современной тенденции к деформализации школьной среды в соответствии с компетентностной парадигмой обучения.

Ключевые слова: образовательный процесс, образовательное учреждение, форма обучения, интерьер, исторический подход.

Abstract

Novik A. Formation of the interior design of the school with the project method of teaching. Based on the historical approach to the study of the formation of the interiors of buildings of educational institutions found that the department and the expected results of education and training in different historical periods affected the forms of the educational process, including formal signs classrooms. Shown pattern of modern trends to deformatizatsiyi school environment according to competency training paradigm.

Keywords: educational process, educational institutions, tuition, interior, historical approach.